

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELLERİNİN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA (GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Sevilay ŞAHİN*
Esen TURAN**
Nur TOPRAK***

Özet

Bu araştırmanın amacı İlköğretim Bölümü, Türkçe Öğretmenliği programında öğrenim görmekte olan üçüncü sınıf öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirmede kullanılan modeller olan Yansıtma, Beceri ve Uygulanmış Bilim Modellerine ve bunların etkililiğine yönelik düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu çerçevede araştırmanın öğretmen yetiştirme modellerinin öğrenci görüşleri paralelinde avantaj ve dezavantajları ortaya çıkarılmıştır. Araştırma, nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanan sözel veriler, veri azaltma, veri sunma ve sonuç çıkarma aşamaları izlenerek analiz edilmiştir. Görüşme sonunda öğretmen adaylarının tamamı, modellerin tümüne ilişkin görüşlerinde hemfikirlik göstermişlerdir. Öğretmen adayları, eğitimleri için Yansıtma Modeli'nin daha faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Bu araştırmanın öğretmen adaylarına farklı öğretmen yetiştirme modellerinin var olduğu konusunda farkındalık sağlayacağı ve bu modellerin YÖK'ün 21 Ocak 2010 tarihli, 80 sayılı kararıyla bazı fen-edebiyat fakültelerinde 2010-2011 öğretim yılında uygulanacak olan programlara dahil edilebilirliği konusunda yardımcı olacağına inanılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Öğretmen yetiştirme, Yansıtma modeli, Beceri modeli, Uygulanmış Bilim modeli

A QUALITATIVE STUDY ON THE OPINIONS OF STUDENT-TEACHERS REGARDING THE EFFECTIVENESS OF TEACHER TRAINING MODELS

Abstract

The aim of this study is to find out the opinions of the student-teachers attending Turkish Teacher Education Department related to the teacher training models; competency-based, applied science and reflective teacher training and their effectiveness. By this context, the advantages and disadvantages of the teacher training models were identified according to the opinions of the student-teachers. The verbal data, which is obtained using semi-structured interview technique, were analysed using data reduction, data presentation and conclusion phases. At the end of the interviews, all of the student-teachers stated the same opinion regarding the models. Student-teachers emphasized that reflective model could be more useful for their education. It is hoped that this study will provide awareness to the student-teachers about different teacher training models and can provide some important data for the program proposed by YOK about teacher training in Arts and Science Faculties (dated 21st January 2010, No:80 regulation).

Key Words: Teacher Training, Reflective Model, Competency-Based Model, Applied Science Model

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, GAZİANTEP ssahin@gantep.edu.tr

** Arş.Gör., Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, GAZİANTEP esen.turan@hotmail.com

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, GAZİANTEP toprak.nur@gmail.com

GİRİŞ

Öğretim bir iş, uğraş alanı olarak ortaya çıkınca öğretmenlik mesleği doğmuş, ardından öğretimin bir meslek olup olmadığı uzun süre tartışılmış ve sonunda öğretmenliğin kendine özgü bir meslek olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır (Tezcan,1994:267). Günümüzde de eğitimin bir bilim olarak ortaya çıkması ve gelişmesi ile birlikte öğretmenlik meslek bilgisi önem kazanmaya başlamış ve öğretmenlik için bireylerin özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Erden, 2004:26). Bu nedenle öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan, sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyon gerektiren, profesyonel statüde uğraş alanı olarak tanımlanabilir (Hacıoğlu ve Alkan, 1997; Akt: Erden, 2004:26). Statü ve saygınlığı ülke ve kültürlerle göre değişmekle birlikte öğretmenlik, doğrudan insanla ilgili bir meslek olması yönüyle bizim kültürümüzde de öteden beri sadece bir kazanç kapısı değil, aynı zamanda bir meslek olarak görülmüştür (Şişman ve Taşdemir, 2008:112). Ülkemizde öğretmenlik diğer toplumlarda olduğu gibi en kritik ve lokomotif mesleklerden biridir. Toplumsal yaşamın her noktasında yansıması bir şekilde görülen öğretmenlerin yetiştirilmesi hususu, her dönem tartışılan ve iyileştirilmeye çalışılan alanlardan birisi olmuştur. Bu anlamda öğretmen yetiştirme geçmişten günümüze çeşitli aşamalardan geçmiştir. Ülkemizde böylesine stratejik konuma sahip olan öğretmenleri yetiştirmenin tarihsel sürecine bakıldığında, pek çok farklı uygulamalarla karşılaşmaktadır.

Öğretmen yetiştirmek amacıyla ilk olarak 16 Mart 1848 tarihinde İstanbul Darülmualimin-i Rüştî (Erkek Öğretmen Okulu) açılmıştır. Ardından 1870 yılında Darülmualimat (Kız Öğretmen Okulu) açılmıştır. 1869'dan sonra İdadi ve Rüştîyelere öğretmen alımında zaman zaman sınav açıldığı da görülmektedir (Akyüz, 2003). 1870 yılındaki sosyo-politik reform ile birlikte yeni ortaya çıkan ve gelişmekte olan liseler (Sultani) için, öğretmen yetiştirmek üzere Öğretmen Eğitimi Enstitüsü (Darülmualimin-i Aliye) açılmıştır (Üstüner, 2004). Akyüz'ün belirttiğine (2003) göre, Mutlakiyet Dönemi'nde (1878-1908) öğretmen yetiştirme konusunda Tanzimat Dönemi'nde elde edilen bazı gelişmelerden çoğu yönden geriye bir gidiş olmakla birlikte, çıkarılan bir yönetmelik öğretmen yetiştirme konusunda son derece önemlidir. 'Muallimlikte Meslek-i İhtisas Tesisine Dair Talimat' (Öğretmenlikte Uzmanlık Sağlanmasına İlişkin Yönerge) ile öğretmenliğin bir uzmanlık mesleği olduğu vurgulanmaktadır (EURYBASE, 2006).

Cumhuriyet döneminin hemen öncesinde ise, 1 Eylül 1923'te İlköğretmen Okulları (Erkek ve Kız Muallim Mektepleri) il özel idarelerden alınıp, Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Daha sonra öğretmen yetiştirme konusunda 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı kanunla Köy Enstitüleri adıyla özgün bir eğitim kurumu oluşturulmuştur. Kuruluşun amacı kırsal kesimde yaşayan insanlara temel eğitim vermenin yanı sıra, hem kendilerinin hem de ülkenin refah düzeyini yükseltecek üretimle ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır. Başlangıçta 14 olan bu okulların sayısı zamanla 21'e yükselmiş, Şubat 1954'te bu okullar öğretmen okullarıyla birleştirilmiştir (MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007).

1974'ten itibaren farklı bir sistem uygulanmış ve onbinlerce öğrenci mektupla yetiştirilmiştir. 1978-80 döneminde normal koşullarda 3-4 yılda tamamlanan dal (brans) öğretmenliği hızlandırılmış, öğretmenler eğitimle 2-3 ayda yetiştirilmiştir. Sayıları 50'yi bulan Eğitim Enstitüleri, 1980-1981 öğretim yılında 17'ye indirilmiş, 1982 yılında çıkarılan "Yüksek Öğretim Kanunu" ile öğretmen yetiştirme sorumluluğu, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınarak tüm mal ve mülkleriyle birlikte üniversitelere devredilmiştir (Çınar, 2003).

1997 yılından itibaren uygulamaya konulan öğretmen yetiştirme modeli, öğretmenlik mesleğini "öğretim teknisyenliği" olarak yeniden düzenlemeyi amaçlamıştır. 1998 yılında tamamlanan YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi kapsamında ise eğitim fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır (Azar, 2006:366,380). Bu yapılandırma sürecinin en önemli olumlu özellikleri; 1997'ye kadar ihmal edilmiş olan özel öğretim yöntemleri konusuna önem verilmesi, öğretmenlik mesleği boyutuna gereken önemin verilmesi, sınıf öğretmenliği sorunuyla ciddi olarak ilgilenilmesi, ilköğretimin 6-8 yıllarına yani son üç yılı olan ikinci kademesine öğretmen yetiştiren bölümlerin devreye sokulması, öğrencilerin lisans eğitiminde asıl dallarının yanında alınması istenen yan alanların uygulanması, meslek öncesi öğretmenlik uygulamalarının artırılması, sınıf öğretmenliği sorununun ciddi olarak ele alınması, 8 yıllık kesintisiz ilköğretimin gereksinim duyduğu öğretmenleri yetiştirmenin ağırlıklı olarak hedeflenmesi olarak sıralanabilir. Olumsuz yanları ise; 150 yıllık öğretmen yetiştirme deneyim ve birikimimizin dışlanması, öğretmen yetiştirme programlarında yer alan derslerin düzenlenişindeki yanlışlıklar, ortaöğretim dal öğretmenliği için yüksek lisans eğitiminin öngörülmesi ve bu yaklaşımın Türkiye koşullarına uygun olmaması, öğretmen adaylarına okullarda uygulama yaptırmanın çok büyük sorun olması, meslek sevgisi, hizmet duygusu ve meslek ruhunun getirilen tezsiz yüksek lisans modeliyle kazandıramayacağı gibi noktalarıdır. Diğer bir deyişle öğretmen eğitimini yeniden düzenlemenin olumsuz yanlarının hemen hepsi, ülkemiz gerçeklerinin göz önüne alınmayışından kaynaklanmaktadır (Kavcar, 2003). Günümüz eğitim sistemi içerisinde etkili bir öğretmen yetiştirme modeli oluşturmada alınacak verilerin kültürel, sosyal hatta ekonomik yapıya uygunluğu mutlaka detaylı bir şekilde analiz edilmeli ve uygulamaya konulmalıdır. Türk Eğitim sisteminde öğretmen yetiştirmede henüz kesin bir modele ulaşamadığından, çok çeşitli uygulamalarla öğretmenler yetiştirilmeye devam edilmektedir. Bunlar arasında uygulamada belirgin şekilde kendini gösteren üç genel öğretmen yetiştirme modeli bulunmaktadır. Bunlar; beceri modeli, uygulanmış bilim modeli ve yansıtma (reflektif) modelidir (Ekiz ve Yiğit, 2007).

Beceri modelini, yeterliliğe dayalı öğretmen yetiştirme modeli olarak ifade eden Yılman'a (2006:165) göre bu modelde bir işi yapabilme ve aksiyon yeteneği öne çıkarılmaktadır. Ekiz'e (2003) göre ise; beceri modelinin en belirgin sınırlılığı, sürekli değişim gösteren toplumlarda öğrenciler de değiştiğinden deneyimli öğretmenin davranışları ve öğretmen adayına önerilerinin, toplum seviyesinin ve beklentilerinin gerisinde kalabilme durumudur. Bu ifadeden hareketle Ekiz ve Yiğit (2007), Beceri Modeli hakkında detaylı bir açıklama yapmıştır. Bu ifadeler şu şekildedir:

"Beceri modeli yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımına dayanmaktadır. Bu model öğretmenlik bilgi ve becerisinin ancak ve ancak gözlem ve deneyimle kazanılabileceğini savunur. Beceri modelinde, öğretmen adayları öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi ve becerileri, deneyimli

bir öğretmeni izleyerek ve onun önerileri doğrultusunda uygulayarak öğrenir. Aday, zamanını okul ortamında deneyimli öğretmenin gözetiminde geçirerek onun açıklamalarını, önerilerini ve sınıf içi uygulamalarını izler ve bunları sınıf içi etkinliklerde uygulamaya çalışır. Aday uygulama sonucunda, onun için daha önceden tespit edilen amaç ve kazanımlar doğrultusunda ve istedik düzeyde uygulama sergilediğinde ise, profesyonel (mesleki) yeterliliği kazanır ve öğretmen olur. Beceri modeli, çoğunlukla deneyimli öğretmenler tarafından belirlenen standart ölçütlerin aday öğretmenler tarafından uygulamada olduğu gibi sergilenmesi gerektiğini savunur. Bu model, öğretmen eğitiminin alanını daralttığı, ağırlıklı olarak davranışçı yaklaşıma dayandığı, öğretmenliği statik konuma getirdiği, doğru beceriyi ölçmede yetersiz kaldığı ve esnek kişiler yetiştirmediği için özellikle Avustralya’da eleştirilmiştir”.

Uygulanmış Bilim Modeli ise, 1950’li yıllardan itibaren geliştirilmeye ve kullanılmaya çalışılmıştır, uygulamaları eğitim psikolojisindeki bulgulara dayanmaktadır. Laursen’a (1996) göre, bu model, davranışçı psikoloji alanında üretilen öğrenme kuramlarının etkili öğretim metotlarına dönüştürülmesi prensibine dayanır. Bu model, eğitim alanında yapılan bilimsel araştırma verilerinden eğitim-öğretim uygulamalarında yararlanılması gerektiğini savunur. Uygulanmış Bilim Modeli’nde, bilim adamları tarafından üretilen bilimsel bilgiler öğretmen adaylarına öğretilir ve onlardan da tespit amaçlara ulaşılması için kuramsal bilgileri takip etmesi istenir (Azar, 2006). Uygulanmış Bilim Modeli’ne, Beceri Modeli’ne yöneltilen eleştirilere paralel olarak, çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Eleştirilerin temel noktasını, öğretmenliğin sadece bilimsel bilgiler ile sınırlandırılması ve dolayısıyla bilimsel bilgilerin her yerdeki eğitim-öğretim ortamında kullanılma olasılığının düşük olması oluşturmaktadır (Ekiz ve Yiğit, 2007).

Öğretmen yetiştirme modellerinden Yansıtma (Reflektif) Modeli’nin ortaya çıkışı Uygulanmış Bilim Modeli’ne alternatif olarak düşünülmektedir. Schön’e göre refleksiyon, problem oluşturma ve problem çözme gibi iki önemli unsuru içermektedir. Bu iki unsur Uygulanmış Bilim Modelinde bulunmamaktadır. Problem oluşturma kuramsal bilgilerin ya da kuralların takip edilmesiyle ortaya çıkmaz. Aksine problemleri özel durumlar içerisinde fark etme, anlama ve bunları çözülebilmesi için sistemli olarak problem haline getirmeyi içermektedir. Problem çözme ise, oluşturulan problemleri kuramsal bilgiler, uygulamadan ortaya çıkan bilgiler ve etraflıca düşünmeyle ortadan kaldırma çalışmalarını içermektedir. Bu modelin altında yatan varsayım ise, anlamadan öğretimin yapılamayacağıdır. Reflektif öğretim yapan öğretmen adaylarından öğretim hakkında kendi bilgilerini oluşturmaları ya da yapılandırmaları beklenir (Azar, 2006:378). Ekiz’e (2006:125) göre yansıtıcı uygulamanın özellikleri, kişisel değerlendirmeye (içsel değerlendirme) dayanması ve yaratıcılığı içermesi şeklinde tanımlanabilmektedir.

Yansıtma Modeline göre öğretmen adayı, kuramsal olarak öğrendiği bilgi ve öğretmenlik deneyimine yönelik kazandığı bilgi ve becerilerini uygulamada etkin olarak kullanır. Hem kuramsal olarak öğrendiği hem de deneyimden oluşturduğu bilgilerden yararlanan aday, herhangi bir okul ya da sınıf ortamında uygulama yapar. Uygulamada karşılaştığı herhangi bir sorunu, edindiği kuramsal bilgileri de göz önüne alarak, sorunun ortadan kaldırılması ya da uygulamayı daha etkili hâle dönüştürmek için etkin ve sistematik bir biçimde etraflıca

düşünür. Düşünme sonucunda yapılandığı yeni bilgi ve becerileri tekrar uygulamada kullanır. Yansıtıcı düşünme ve öğretimi gerçekleştirdikten sonra profesyonel (mesleki) yeterliliği kazanır ve öğretmen olur (Ekiz ve Yiğit, 2007).

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın evrenini, Gaziantep Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Türkçe öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem çeşidi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örneklem çeşitlenmesine gidilmiştir ve Gaziantep Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Türkçe Öğretmenliği programı 3. sınıfta öğrenim gören 7 öğretmen adayıyla görüşme yapılmıştır. Araştırmada kullanılan yöntemin çalışmanın amacı için en uygun yöntem olduğu, evreni oluşturan örneklemin sonuçların yorumlanabilmesi için yeterli olduğu ve görüşme yapılan öğretmen adaylarının ifadelerinin samimi ve içten olduğu varsayımından hareket edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden “durum çalışması” kullanılmıştır. Durum çalışması, var olan durumu olduğu şekliyle ortaya çıkarmak için kullanılan bir yaklaşımdır. Veri toplama aracı olarak ise “görüşme yaklaşımı” kullanılmıştır. Görüşme türü olarak da görüşme formu yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşım araştırmacı ve görüşmeciye zaman esnekliği sağlayan, görüşmecinin önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgiler alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahip olduğu bir yaklaşım türüdür (Karasar, 2006: 168; Yıldırım ve Şimşek, 2006:122). Görüşmede kullanılan sorular genel olarak;

- Öğretim uygulamaları üzerine başkalarının düşüncelerini almanız, etkili bir öğretmen olmanız konusunda sizi nasıl etkiler?
- Sizce bilimsel bilgileri olduğu gibi mi yoksa uygulama ortamlarına göre kullanmak mı daha etkili olur? Niçin?
- Edindiğiniz kuramsal bilgileri uygulama sırasındaki bilgilere göre değiştirmeniz, etkili bir öğretmen olma konusunda sizi nasıl etkiler?
- Edindiğiniz deneyimleri üzerine düşünmeniz, etkili bir öğretmen olma konusunda sizi nasıl etkiler?
- Sadece bilimsel bilgileri kullanmak öğretmenlik becerinizi nasıl etkiler?
- Deneyimli bir öğretmeni model alarak öğrenmeniz, etkili bir öğretmen olma konusunda sizi nasıl etkiler?
- Etkili bir öğretmen olma konusunda hazırlanan planları olduğu gibi takip etmek yeterli midir?
- Teorik bilgi almadan kazandığınız deneyim, etkili öğretmen olma konusunda sizi nasıl etkiler?
- Gözlemleyerek öğrenmeniz, etkili öğretmen olma konusunda sizi nasıl etkiler?

- Şimdiki öğretmen yetiştirme modelimiz bu üç modelden hangisine daha çok uymaktadır?
- Mevcut modelde gördüğümüz yetersizlikler nelerdir?

konularını içermektedir.

Verilerin Toplanması

Öğretmen adaylarına görüşme öncesi öğretmen yetiştirme modelleri tanıtılmış, ardından sorular yöneltilerek bu modele ilişkin görüşleri alınmıştır. Görüşme soruları hazırlanmadan önce ilgili alan yazın taraması sonucunda araştırma soruları oluşturulmuştur. Bu sorularla 20 soruluk görüşme formu hazırlanmıştır. 5 saat süren görüşmede elde edilen veriler, görüşme anında not alınarak kaydedilmiştir.

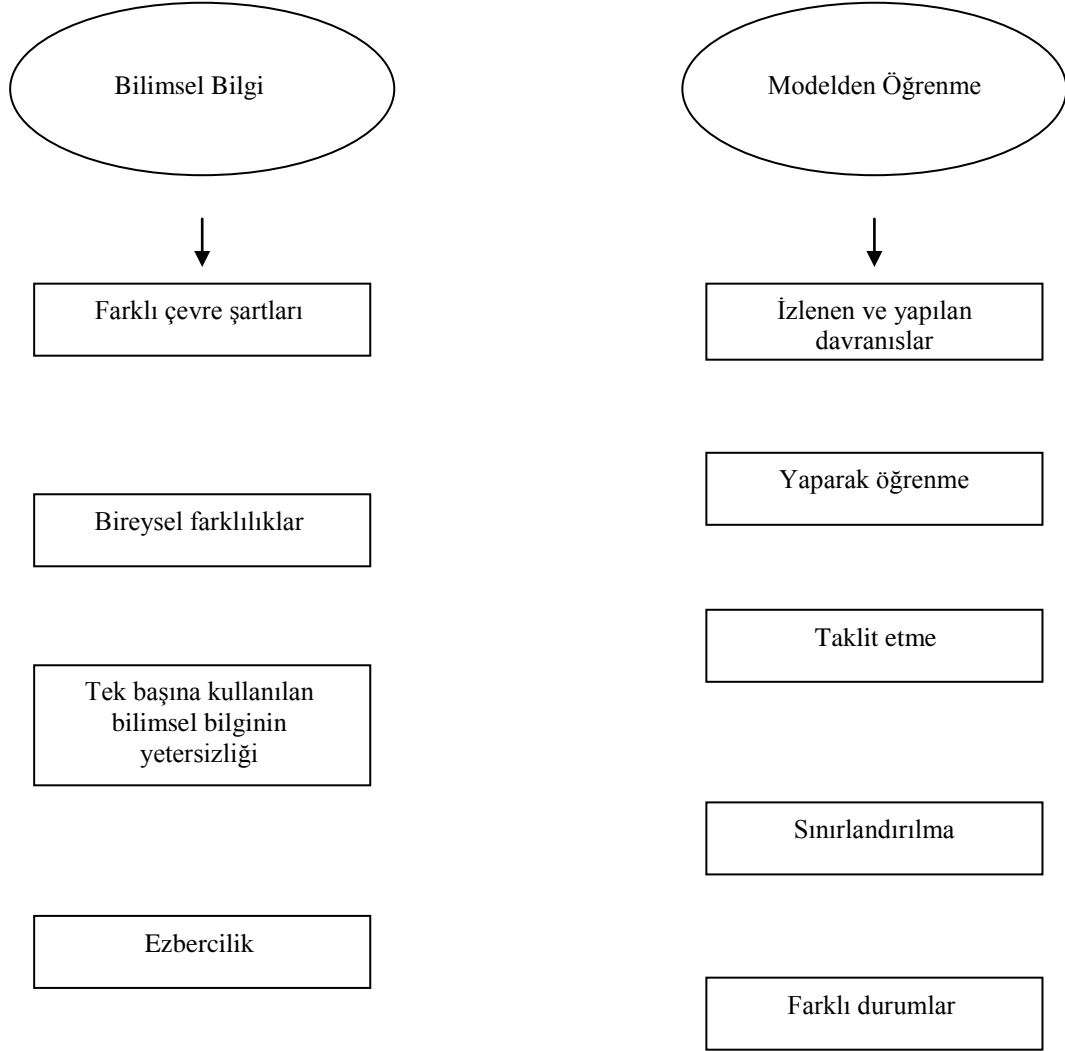
Verilerin Çözülmesi

Bu verilerin analizinde nitel veri analizi tekniklerinden “içerik analizi” kullanılmıştır. Veriler, anlaşılır olması için daha düzenli bir hale getirilmiştir. Verilerin tamamı incelenerek anlamlı birimler bulunmuş, kodlamalar yapılmış ve geçici temalar oluşturulmuştur. Temalar, elde edilen veriler sonucunda oluşturulmuştur. Görüşülen bireylerden elde edilen verilere dayanılarak kavramsal kodlama yapılarak 4 tane tema belirlenmiştir. Belirlenen kodlar daha sonra bu temalara göre düzenlenmiştir. Daha sonra veriler tekrar bu tema ve kodlara göre düzenlenmiş ve kesinleştirilmiştir. Tema ve kodlar göz önüne alınarak temalar arası ilişkiler saptanmıştır. Veriler organize edilmiş, temalara ve kodlara göre veriler betimlenmiş ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Temalar ve kodlar açıklanarak yorumlanmıştır. Son olarak ise araştırma sonuçları yazıya dökülmüştür.

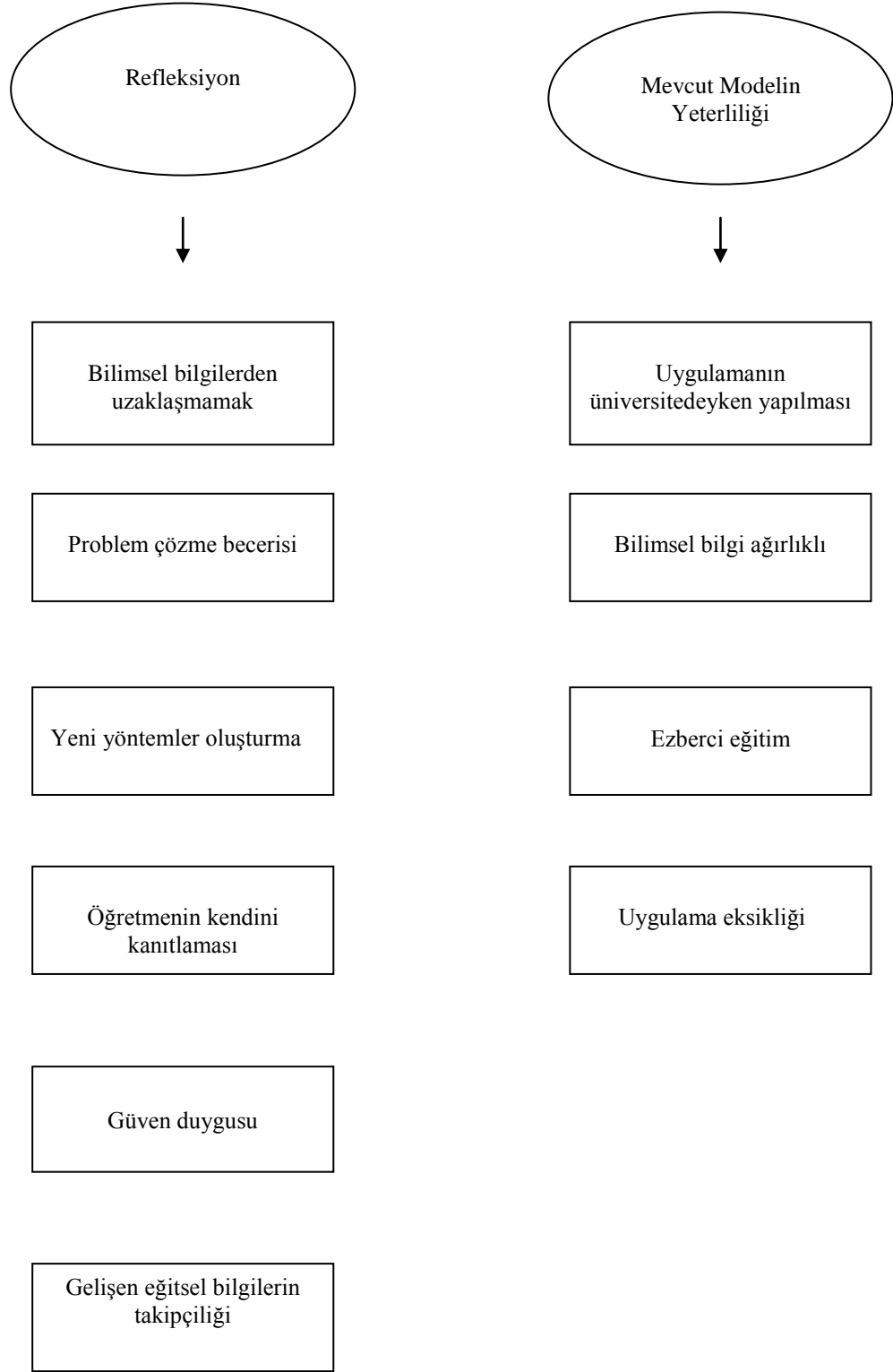
Verilerden yola çıkılarak oluşturulan 4 tema şu şekildedir:

1. TEMA: Bilimsel Bilgi
2. TEMA: Modelden Öğrenme
3. TEMA: Refleksiyon
4. TEMA: Mevcut Modelin Yeterliliği

Şekil 1’ de öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulmuş olan verilerin kavramsal kodlamaları temalara göre sınıflandırılarak verilmiştir.

Şekil 1. Öğretmen adaylarının görüşlerine ilişkin temalar ve kavramsal kodlamalar

(Devamı) Şekil 1. Öğretmen adaylarının görüşlerine ilişkin temalar ve kavramsal kodlamalar

BULGULAR

1. Bilimsel bilgi

Tablo 1. Bilimsel bilgiye ilişkin görüşler ve odak noktaları

Tema: Bilimsel Bilgi = BB	Görüş (Doğrudan Alıntılar)	Odak Noktalar
BB	<p>“Çevre şartları her yerde aynı olmadığı için, her yerde ve her durumda geçerli olabilecek bilimsel bilgiler olduğunu da sanmıyorum.”</p> <p>“Her öğrenciyi aynı kabul edip, bilgilerimizi olduğu gibi aktarmamız yanlış olur, bireysel farklılıklar vardır”</p> <p>“Sadece bilimsel bilgilerle öğrenim görmek bizi belki çok yormaz ama göreve başladıktan sonra birçok sorunla karşılaşacağımıza inanıyorum.”</p> <p>“Ezberci bir sistemde yetişip bunun kötü etkilerini de çok iyi bildiğim için öğrencilerimi de böyle yetiştirmek istemiyorum.”</p> <p>“Eğitim konusunda çok fazla bilimsel bilgi var, biz bunların altından ancak ezberleyerek kalkabiliyoruz, sadece bu şekilde öğrenilen bilgilerimizi, ilerde hatırlamakta bile zorlanabiliriz.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Farklı çevre şartları • Bireysel farklılıklar • Sadece bilimsel bilginin yetersizliği • Ezbercilik

Görüşülen öğretmen adaylarının çoğu çevre şartlarının, durumların değişken olabileceğini, kendilerine aktarılan bilimsel bilgilerin genel geçer bilgiler olduğunu, özel durumlarda neler yapılması gerektiğinden bahsetmediğini dikkat çekmişlerdir. Bazı öğretmen adayları da öğrencilerin hepsinin aynı bireysel yapıda olduğunu kabul edip, bildiklerimizi olduğu gibi aktarmanın yanlış olacağı görüşündedirler. Öğretmen adayları sadece bilimsel bilgilerle eğitim görmesinin öğrencilikleri süresince herhangi bir sorun oluşturmaya da göreve başladıklarında birçok sorunla karşılaşacakları düşüncesindedirler. Bu öğretmen adayları uygulamasız, sadece bilimsel bilgileri alarak öğretmen olduklarında, ezberci bir sistemden çıkacakları ve bu eğitimin tesiri altında kalarak ezberci bir şekilde eğitim öğretim yapacaklarına inanmaktadırlar. Ayrıca öğretmen adayları sadece bilimsel bilgileri öğrenerek alacakları eğitimin ardından göreve başladıklarında, bu bilgileri hatırlamakta bile zorlanabileceklerini düşünmektedirler.

2. Modelden öğrenme

Tablo 2. Modelden öğrenmeye ilişkin görüşler ve odak noktaları

Tema: Modelden Öğrenme = MÖ	Görüş (Doğrudan Alıntılar)	Odak Noktalar
MÖ	<p>“Sadece izlediklerimi ve yaptıklarımı öğrenirsem, izlemediğim ve yapmadığım durumlarla karşılaştığımda nasıl davranacağımı bilemeyebilirim.”</p> <p>“Yaparak öğrenme tabii ki önemlidir ama yaptıklarımın hangi bilimsel kurama dayandığını bilmek bir öğretmen olarak vizyonumu geliştirecektir.”</p> <p>“Taklit ederek öğrenen bir öğretmen ilerde öğrencilerinin de kendisini taklit etmesini isteyebilir ve o zaman da yaratıcılık ortadan kalkar.”</p> <p>“Uygulama yaparak bu mesleği öğrenmem şart ama bir başkasının yaptığı gibi aynısını yaparak öğrenmem beni her açıdan sınırlandırır, farklı durumlarla baş edebilme yeteneğimi kaybederim.”</p> <p>“Model alacağım öğretmen, çok başarılı olsa bile çalıştığı ortam içinde çok başarılıdır. Farklı durumlarda çalıştığında o başarısını devam ettiremeyebilir ve ben de sadece o kişiyi model alarak öğrenirsem en fazla onun kadar başarılı olurum.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İzlenen ve yapılan davranışlar • Yaparak öğrenme • Taklit etme • Sınırlandırılma • Farklı öğrenme ortamları • Bireysel öğrenme farklılıkları

Araştırmaya dahil edilen öğretmen adayları, uygulamanın, yaparak öğrenmenin, öğretmen yetiştirilmesinde mutlaka gerekli olduğunu fakat başkasını taklit etmenin kendilerini ve yeteneklerini sınırlandıracağı ve bunun sonucunda farklı durumlarla baş edebilme yeteneklerinin ortadan kalkabileceği düşüncesindedirler. Öğretmen adayları bütün bir eğitimin uygulamalara dayandırılmasını yanlış bulmakta, sadece izlediklerini ve yaptıklarını öğreneceklerini, bunların dışındaki durumlarla karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiğini bilmeyeceklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bir öğretmeni taklit ederek öğrenen bir öğretmen adayının, bakış açısının daralacağını ve öğrencilerinden de kendisini taklit etmelerini isteyeceğine inanmaktadırlar. Öğretmen adaylarımızın çoğunluğu yaparak öğrenmenin öğretmen yetiştirilmesinde öneminin büyük olduğu fakat uygulamaların hangi bilimsel kurama dayandığını bilerek hareket eden bir öğretmenin vizyonunun gelişeceği görüşündedirler.

3. Refleksiyon

Tablo 3. Refleksiyona ilişkin görüşler ve odak noktaları

Tema: Refleksiyon = R	Görüş (Doğrudan Alıntılar)	Odak Noktalar
R	<p>“Yaparak öğrenme kalıcı bir öğrenmedir, tabi ki faydalı olur ama insan yetiştirmek gibi önemli bir konuda bilimsel bilgilerden uzaklaşamayız.”</p> <p>“Başarılı bir öğretmen belli bir bilgi birikimine sahip olduğunda farklı durumlarla karşılaştığında uygulamalarını bilimsel bilgileriyle birleştirip yeni yöntemler ortaya çıkarabilir.”</p> <p>“Öğretmeni sınırlandırmaz, kendinden bir şeyler katabilme şansı verir. Bu da hem öğretmenin kendini kanıtlamasını hem de yaratıcılığını geliştirmesini sağlar.”</p> <p>“Kendimi geliştirmek ve yenilemek istiyorsam gelişen eğitsel bilgilerin takipçisi olurum. Bu bilgilerimi de mutlaka uygulamalarıma yansıtırım.”</p> <p>“Bilgilerimi uygulamalarıma yansıtabileceğim bir eğitimden geçtiğimde bana güvenildiğini hissedirim, bu da beni mutlu eder.”</p> <p>“Farklı çevre koşullarında çalışmak zorunda kalan öğretmenlerimizin bu şekilde yetiştirilmesi gerekir. Bence bu yöntem öğretmenlerin problem çözme becerimi geliştirir.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel bilgilerden uzaklaşmamak • Yeni yöntemler oluşturma • Öğretmenin kendini kanıtlaması • Gelişen eğitsel bilgilerin takipçiliği • Özgüven duygusu • Problem çözme becerisi

Öğretmen adayları genel olarak, insan yetiştirme gibi önemli bir konuda bilimsellikten uzaklaşmanın çok yanlış olduğu, bilimsel bilgilerin de bir bakıma geçmişten beri gelen deneyimler bütünü olduğu görüşündedirler. Görüşlerine başvuru alan öğretmen adayları, başarılı bir öğretmenin belli bir bilgi birikimine sahip olduğunda farklı durumlarla karşılaştığı anda uygulamalarını bilimsel bilgileriyle birleştirip yeni yöntemler ortaya çıkarabileceğini ifade etmektedirler. Öğretmen adayları, bilimsel bilgilerini uygulamalarına yansıtıyor olan bir öğretmenin eğitim öğretime kendinden çok şey katabileceğini, hatta yeni yöntemler bile keşfedebileceğini, bu şekilde yaratıcılığın gelişebileceğini vurgulamışlardır. Öğretmen adayları, sadece bilimsel bilgilerle (uygulanmış

bilim modeli) alacakları eğitimde, kendilerinden öğrenmeleri istenen bilimsel bilgileri öğrenip, göreve başladıklarında da olduğu gibi aktarmaları istendiğini, bu durumda kendilerini öğrenciler arasında sadece “bir aracı” gibi hissedebileceklerini, sadece birini gözleyerek ve taklit ederek alacakları eğitimde (beceri modeli) kendilerinden öğrenmeleri istenen bilgileri öğrenip, göreve başladıklarında da çok sınırlı ölçülerde bilgiye ve deneyime sahip, yetersiz öğretmenler haline gelebileceklerini, oysa bilimsel bilgilerini uygulamalarına yansıtmayı öğrenecekleri bir modelin içinde eğitim gördüklerinde, devletin kendilerine “siz artık nerde çalışırsanız çalışın karşılaştığınız sorunlarla baş edebilecek yeterliliktesiniz, size güveniyoruz” mesajını vereceği düşüncesindedirler. Bununla birlikte öğretmen adayları genel olarak, bilimsel bilgisini karşılaştığı farklı durumlara transfer edebilecek bir öğretmenin, problem çözme becerisinin de kendiliğinden gelişeceği düşüncesindedirler.

4. Mevcut modelin yeterliliği

Tablo 4. Mevcut modelin yeterliliğine ilişkin görüşler ve odak noktaları

Tema: Mevcut Modelin Yeterliliği = MMY	Görüş (Doğrudan Alıntılar)	Odak Noktalar
MMY	<p>“Bilimsel bilgileri daha üniversitedeyken uygulamaya aktarmak gerekir, mesleğe başladıktan sonra uygulamaya aktarırsam ben kendimi geliştirene kadar, okuttuğum öğrencilerim bundan kötü etkilenecektir.”</p> <p>“Bizim yetiştirildiğimiz model bilimsel bilgi ve uygulamanın bir arada kullanıldığı bir model olarak görülüyor belki ama bilimsel bilginin ağırlıkta olduğu bir eğitimden geçiyoruz. Bence uygulamaya yeterli zaman ayrılmıyor.”</p> <p>“Şu ana kadar ezberci bir sistemde yetiştim. Üniversitede de böyle bir sistemde öğrenim görüyorum. Mesleğe başladığımda karşıma çıkabilecek sorunlar hakkında ön bilgi edinemediğim için zorlanacağıma inanıyorum. Bu da beni kaygılandırıyor.”</p> <p>“Sekiz dönemin ikisinde uygulama dersleri alıyoruz, bunu yeterli görmüyorum.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulamanın üniversitedeyken yapılması • Bilimsel bilgi ağırlıkta • Ezberci eğitim • Uygulama eksikliği • Kaygı

Öğretmen adayları, bilimsel bilgileri daha üniversitedeyken uygulamaya aktarmak gerektiğine inanmaktadırlar. Mesleğe başladıktan sonra uygulamaya aktarılmaya başlandığı takdirde kendilerini geliştirene kadar okuttukları öğrencilerin bundan kötü etkileneceği düşüncesindedirler. Şu an kendilerine uygulanmakta olan modelin görünüşte yansıtıcı modele benzese dahi, uygulamaya ayrılan zamanın yetersizliği nedeniyle uygulanmış bilim modeline daha yakın bir öğretmen modelinde öğrenim gördüklerini sonucuna varmışlardır. Görüşülen öğretmen adayları, sekiz dönem halinde aldıkları eğitimin sadece ikisinde öğretmenlik uygulaması dersini aldıklarını, yeterli dönüt alamadıklarını, bu kadar az zaman verilerek yapılan uygulamanın amacına

ulaşmayacağı düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, şu anki modelin yetiştirilen öğretmen adaylarına ezbercilikle öğretmenlik becerisi kazandırıldığı düşüncesini savunmaktadırlar.

TARTIŞMA

Uzun yıllar boyunca, öğretmen yetiştirme sorunu Türk Eğitim Sisteminin en önemli sorunlarından biri olmuştur. Son dönemlerdeki bazı gerçekçi gelişmeler ve uygulamalara rağmen bu sorun hala devam etmektedir. Ancak bu konuda Yılman (2006:169) hangi tür bir eğitim programı uygulanırsa uygulansın, öğretmen yetiştirmede adayların kazandıkları bilgileri kullanabildiklerini göstermeleri, açıkçası bunları davranışa dönüştürmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre bir öğretmen adayının notları, özellikle yazılı sınavlarda sağladığı puanları ne kadar yüksek olursa olsun, öğretmenlik için bunun fazla önemi yoktur, öğretmenlikte önemli olan davranıştır. Bu çalışmada sözü edilen üç öğretmen yetiştirme modeli, genel olarak öğretmen yetiştirme sürecinde kullanılan modellerdir.

Öğretmen adayları Beceri Modeli'nde hiçbir üniversite eğitimi almadan, deneyimli bir öğretmenin yaptıklarını adım adım takip ederek alacakları eğitimin onların yeni yöntemleri keşfedebilme, kendinden bir şeyler katabilme gibi yaratıcılık becerilerini engelleyeceği düşüncesindedirler. Sadece bu yöntemle edindikleri becerileri farklı durumlarda nasıl kullanacakları konusunda kaygılıdır. Gerçekten de yöntemin özüne inildiğinde yalnızca "taklit" yöntemiyle öğretmenlik becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır ki bu öğretmenlik mesleğinin yalnızca küçük bir boyutunu tanımlayıcı özelliktedir. Hızla değişen dünyadaki değişiklikler sınıfların içine kadar girmekte ve en düşük seviyedeki öğrencileri bile etkilemektedir. Böyle bir ortamda öğretmen adaylarının sadece beceri modeliyle kazandığı beceriler kesinlikle yeterli olmayacaktır. Bu yüzden öğretmen adaylarının olaylar karşısında duruma göre şekil alabilen esnek becerilerle donatılması gerekmektedir.

Avustralya'da yapılan bir çalışmada 10 yıllık bir Beceri Modeli uygulamalarının sonuçları ortaya konmuştur. Çalışma Avustralya'da daha başarılı bir işgücü yaratmak amacıyla yapılmıştır. Öğretmenler ve uygulayıcılar, Beceri Modelinin kendi endüstri alanlarında ve öğrenci gruplarında etkili adaptasyonunu sağlayacak yolları bulmak için sıkı koşullar altında çalışmışlardır. Beceri Modeli bazı problemleri beraberinde getirdiği gibi ne yazık ki uygulamada kendini zorla kabul ettirmeye çalışan bir yapı ortaya koymuştur (Smith, 1999:106-117).

Bilim adamları tarafından üretilen bilimsel bilgilerin öğretmen adayına öğretilip, görevleri sırasında uygulamaya aktarmalarının istendiği Uygulanmış Bilim Modeli, en çok ezberci eğitime dayandığı öne sürülerek öğretmen adayları tarafından uygun bulunmamıştır. Öğretmen adayları, hangi model kabul edilirse edilsin uygulamanın (yaparak öğrenme) olmadığı öğretmen eğitiminin amacına ulaşmayacağı görüşündedirler. Bireysel farklılıkları göz ardı ederek aynı bilgilerin aynı şekilde aktarıldığı bir eğitimin bilimsel olmadığını, Uygulanmış Bilim Modelinin de bireysel farklılıkları göz ardı edebileceğini savunmaktadırlar. Uygulanmış Bilim Modeli ile yetişen bir öğretmenin yeteri kadar uygulama yapmadığı için kişilerle karşılaştıklarında bilimsel bilgilerini bu tür durumlara transfer etmekte zorlanacakları, hatta başarılı olamayacakları görüşündedirler. Yansıtıcı (Refleksif) Modelde her iki modelde de belirtilenlerin aksine uygulama sırasında karşılaşılan her durum, öğrenilen kuramsal bilgilerden destek alınarak uygulamaya yön verebilecek şekilde değiştirilebilmektedir.

Öğrenme öğretme süreçlerinin temel öğelerinden olan öğretmen, artık bilgiyi dağıtan bir model değil, öğrenme ortam ve süreçlerini düzenleyen bir rehber olarak algılanmaktadır. Süreci planlama, yönetme, değerlendirme ve öğrencilerle iletişim kurabilme gibi becerilere sahip olan öğretmen, öğrenme ortamında sürekli verimli olamayabilir dolayısıyla bu durumdan kaynaklanan olumsuz sonuçlar da öğretmen adaylarına yansiyabilir.

Öğretmen adayları böyle bir öğretmen yetiştirme modelinin, farklı çevre koşullarında çalışmak zorunda kalan öğretmenler açısından kendilerini karşılaştıkları farklı durumların üstesinden gelebilecek kadar geliştirebileceğini ve problem çözme becerisi kazandıracağını savunmaktadırlar. Aynı zamanda öğretmene uygulamalarında özgürlük ve özgünlük sağlayacağı için özgüveni arttıracığı görüşündedirler. Sonuç olarak öğretmen adayları üç öğretmen yetiştirme modeli içerisinde yansıtıcı modelin en ideal model olduğu, böyle bir modelle yetiştikleri takdirde daha donanımlı olarak, özgüven içerisinde göreve başlayacakları görüşündedirler. “Şu andaki öğretmen yetiştirme modelimizin bu üç modelden hangisine daha çok uymaktadır?” sorusuna da öğretmen adaylarının tamamının Uygulanmış Bilim Modeli cevabını verdiği görülmüştür. “Mevcut modelde gördüğünüz yetersizlikler nelerdir?” sorusuna da yeteri kadar uygulama yapmamanın verdiği güvensizlikle mesleğe başladıklarına problemler yaşayacakları düşüncesindedirler.

Bu sonuçlardan hareketle bu araştırma ile ilgili olarak 3 öneride bulunulabilir. Birincisi, bu konuda önceden yapılmış araştırmalar da dikkate alınarak, ülkemizdeki öğretmen yetiştirme modelini belirleyen ve yürürlüğe koyan yetkililerin modelin belirlenmesi aşamasında mevcut sistemdeki öğretmenlik eğilimi alan öğretmen adaylarının ve alanda öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenlerin görüşleri alınmalıdır. İkincisi, bu araştırma bulgularından öğretmen yetiştirme modellerinin öğrenci görüşleri paralelinde avantaj ve dezavantajları göz önünde bulundurularak, fen-edebiyat fakültelerinde uygulanacak olan programlara dahil edilebilmesi hususunda yararlanılabilir. Üçüncüsü, bu konuda yapılacak araştırmaların sayısı artırılmalı, farklı örneklemeler ve farklı araştırma yöntemleri kullanılarak daha farklı perspektiflerden incelenmelidir.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Y. (2003), “Eğitim Tarihimizde Günümüze Kadar Öğretmen Yetiştirilmesi ve Sağlanması İlkeleri, Uygulamaları”, Eğitimde Yansımalar VII: Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu, 21-23 Mayıs, Sivas.

AZAR, A. (2006). Öğretmen Yetiştirmede Uygulamalar ve Gelişmeler. *Eğitim Bilimine Giriş*. Erçetin, Ş. Tozlu, N. (Ed.). Ankara: Hegem Yayınları.

ÇINAR, İ. (2003). “İlköğretime Öğretmen Yetiştirme”. *Eğitim Dergisi (E-Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi)*. 19 Mayıs 2008 tarihinde http://www.egitirim.gen.tr/ikram_ogretmenyet.htm adresinden alınmıştır.

EKİZ, D. (2003). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Eğitimindeki Modeller Hakkında Düşünceleri”. *Milli Eğitim*, 158, 146-160.

EKİZ, D. (2006). *Öğretmen Eğitimi ve Öğretimde Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EKİZ, D. ve YİĞİT, N. (2007). “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Eğitimindeki Modeller Hakkında Görüşlerinin Program ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi”. 5(7). 10 Mart 2008 tarihinde http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2007_cilt5/sayi_3/543-559.pdf adresinden alınmıştır.

ERDEN, M. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

EURYBASE, (2006/07). The Information Database on Education Systems in Europe, Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 9 Mayıs 2008 tarihinde http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/eurybase/pdf/section/TR_TR_C3_9.pdf adresinden alınmıştır.

KARASAR, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KAVCAR, C. (2003). "Alan Öğretmeni Yetiştirme". Eğitimde Yansımalar VII: Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu, 21-23 Mayıs, Sivas.

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2007). *Türk Eğitim Sistemi*. Ankara

SMİTH, E. (1999). "Ten Years of Competency-Based Training: the experience of accredited training providers in Australia". International Journal of Training and Development. 3(2). s.106-117. 2 Mayıs 2008 tarihinde <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1468-2419.00070?journalCode=ijtd> adresinden alınmıştır.

ŞİŞMAN, M. ve TAŞDEMİR, İ. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

TEZCAN, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.

ÜSTÜNER, M. (2004). "Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları". İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (7). 10 Mart 2008 tarihinde <http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/arsiv/Ustuner.htm> adresinden alınmıştır.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILMAN, M. (2006). *Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.